

Geert Wilders zit in de keuken van mijn ouderlijk huis. Zo lang ik me kan herinneren staat aan het aanrecht in de hoek een barkruk met een stalen rugsteun. In theorie zou je daar kunnen zitten, om degene die kookt gezelschap te houden. Maar de ruimte tussen het aanrecht en de muur is te nauw, niemand zit daar ooit. Nu zit Wilders daar, met zijn schouders tegen de muur gedrukt, waar een prikbord vol recepten, bonnetjes en sinterklaasgedichten hangt, met zijn buik tegen het gespikkelde graniet, een collage van bruin, grijs, zwart, beige. Hij vergezelt degene die kookt, in dit geval, zoals meestal, mijn moeder.

Ik kan dit alles al zien gebeuren, ook al kom ik nu pas de keuken in. Blijkbaar ben ik een alwetende verteller en mezelf tegelijk. Ik zeg gedag. Zijn haar is veel geler dan ik gewend ben. Ik heb een postpakketje voor hem meegebracht. Het adres op de sticker herinnert me aan Israël. Ik wijs ernaar: hé, is dat niet nabij Tel Aviv? Wilders kijkt argwanend. Ik zeg dat ik daar ook gereisd heb. 'Én nabij Haifa,' voeg ik toe. Tel Aviv kent iedereen, Haifa ken je alleen als je er werkelijk bent geweest. Hij knikt, vriendelijker nu.

In de keuken hangt de bekende sfeer van ongewilde dienstbaarheid: mijn moeder kookt elke avond, maar niet van harte.

Ik laat hen, martelaars, alleen. In de woonkamer tref ik een hondje. Het beestje kwispelt en vliegt hijgend en keffend op mij af. We stoeien vrolijk. Het beestje begint tegen mijn been op te rijden. De poten klemmen steeds strakker om mijn kuit. De ogen van het beest

puijen uit van toewijding en enthousiasme. Ze worden steeds groter en steeds geler, ze nemen de hele kop in beslag. Dan zie ik het: het beest wordt bezeten door Wilders.

Ik word half lachend wakker. Mijn bereden been slaapt.

Op Tinder tref je soms gemeenschappelijke vrienden en soms gemeenschappelijke interesses. Wanneer ik met mijn duim de foto's van onbekenden beoordeel, kom ik deze gemeenschappelijke interesse het meest tegen: de Facebookpagina 'Ik doe aangifte tegen Geert Wilders'. Een andere veelvoorkomende gedeelde interesse is de reclamepagina van KLM. Om scherpzinnig over te komen, koos ik als profieltekst: 'KLM is not a mutual interest.'

Een match is geslaagd als iemand vraagt 'What is KLM?' Het beste recept tegen onvrede is een ander die niet op de onvrede kán ingaan.

Mijn like van de Facebookpagina 'Ik doe aangifte tegen Geert Wilders' wil niet zeggen dat ik aangifte deed. Ik heb wel naar het gestandaardiseerde aangifteformulier gekeken, in maart 2014, maar verstuurde deze niet naar de politie. De vakjes voor 'haatzaaien' en 'discriminatie' kreeg ik wel aangekruist, maar de stippelijntjes die bedoeld waren voor enkele zinnen ter motivering van de aangifte kreeg ik niet behoorlijk gevuld. Wel schreef ik drie losse blaadjes vol en ervoer daarbij wat ik vroeger voelde met iedere bijdrage in een poesiealbum, bij elke schoolopdracht, vragenlijst of examen: dat de voorgeschreven ruimte niet toereikend was. Weinig is meestal al ongewenst veel en een beetje meer dan genoeg. Die beperkte hoeveelheid regels, het 'binnen de lijntjes' blijven, kleuren en schrijven, gold voor alle kinderen en was dus nimmer specifiek tegen mij bedoeld. Toch vormde het een krachtige belemmering. Ook het onpersoonlijke kan zeer vijandig voelen.

Uiteindelijk bezocht ik de Facebookpagina 'Ik doe aangifte tegen Wilders' en klikte voor een tweede keer op 'Vind ik leuk' om 'Vind ik niet meer leuk' te bereiken. Zo beëindigde ik mijn verwantschap met 83 424 anderen, waaronder 329 Facebookvrienden.

Ik weet nog altijd niet of ik mij schaam of dat ik spijt heb. Schaamte voor het feit dat ik überhaupt aan aangifte dacht, of spijt omdat ik wel op 'Vind ik leuk' klikte, maar geen aangifte deed.

Als de meerderheid de moraal bepaalt, had ik de pagina trouw kunnen blijven. Daar bevinden zich minimaal 77 024 gelijkgestemden in verwarring. De Nederlandse politie ontving in totaal 6400 aangiftes.

26 FEBRUARI 2016

Via Boekwinkeltjes.nl bestel ik *Dossier Wilders. Uitspraken van de meest besproken Nederlandse politicus van deze eeuw*, uitgegeven door House of Knowledge. Tweedehands maar 'in goede staat' kost het boek drie euro vijftig. Het wordt aangeboden door 'De Springplank' en eigenaar Arnoud stuurt een vriendelijk bericht: hij moet langs een tante in Amsterdam en is bereid om het boek bij mij in de bus te doen. 'Dat scheelt weer verzendkosten.'

De volgende dag heb ik het boek in handen. Op de voorkant prijkt Geert Wilders, samengeperste lippen, een strakke blik, in zijn wenkbrauwen springen enkele haartjes ongetemd. Op de achterkant nog een foto, een vriendelijker gezicht, de mond half open, midden in een zin. Zijn gebarende handen net aan zichtbaar in het kader. Dit beeld is van onderaf genomen, waarschijnlijk stond Wilders op een podium en zat de fotograaf gehurkt om de politicus te doen rijzen. Vanuit dit perspectief vormen de hangende oogleden van de 54-jarige Wilders het zachte effect van verstrijkende jaren, maar van bovenaf gezien scherpt het losse vel zijn blik. Zijn wimpers krijgen geen ruimte, hij moet extra moeite doen om de wereld in te kijken en oogt daardoor strijdvaardig en intens.

Een vriendin vroeg mij eens of ze haar oogleden zou laten liften. Zowel haar oma als moeder heeft dit gedaan (ik weet niet of dit op een familiekwaal duidt, maar ze delen in ieder geval een oplossingsgerichte aard). Ter illustratie trok ze haar wenkbrauwen op, verkleinde zo haar voorhoofd en vergrootte de uitstraling van verbazing.

‘Als je dat wil, ga ik met je mee naar de kliniek,’ antwoordde ik. Misschien hoopte ze op een principiële, nuchtere veroordeling van mijn kant; een vlug en geruststellend ‘ben je gek!’; het gemakzuchtig soort bevestigen dat het dwangmatig delen van onzekerheden voedt. ‘Maar,’ vervolgde ik, ‘je hebt een kater, dit is geen moment om over uiterlijke zaken te beslissen.’

Maanden later, op een dag dat ze geen dronken nacht achter de rug heeft, komt ze erop terug. ‘Het probleem is: als je het eenmaal hebt gezien, zie je het altijd.’

De foto op de voorkant van het omslag is zwart-wit, maar de stropdas om Wilders’ nek is felrood gekleurd, evenals het woord ‘Dossier’ in de titel. Misdaadkleuren, denk ik.

Dossier Wilders begint met een inleiding van samensteller Chris Willemsen. ‘In de Haagse binnenstad zijn de kroegen vol. Biertjes en bitterballen vinden gretig aftrek. Het is donderdagavond, hengstenbal. Er wordt druk gepraat. Over voetbal, televisie, muziek, de huizenmarkt, vrouwen, auto’s. En over politiek wordt geruzied. De ene hengst vindt Geert Wilders “een fascist”, de andere hengst acht hem “een visionair”.’ Willemsen bundelde de vele verschillende uitspraken van de pvv-leider, zodat de lezer zelf kan oordelen. De samensteller stimuleert een contextvrije benadering: de quotes zijn niet gesorteerd op datum of onderwerp. Hij laat uitspraken en gebeurtenissen zweven en trekt Wilders daarmee uit een lineaire analyse: is hij de afgelopen jaren geradicaliseerd? Was zijn anti-islam agenda altijd zo belangrijk? En de vraag die vaak, steeds weer bij verschillende uitspraken, klinkt: is er dit keer dan toch echt, nu wel, een grens overschreden? Tot nog toe heeft die vraag vaak het antwoord ‘ja’, ‘nu echt’ opgeleverd, maar het (h)erkennen van de overschreden grens heeft weinig effect gehad. Wilders is er niet anders door gaan denken. Wanneer het besef ‘grensoverschrijdend!’ steeds wordt herhaald, ga je dan niet mee in de voortdurende voortzetting van de grensoverschrijding? De herhaling van de roep ‘tot

hier en niet verder!’ bewijst het opschuiven van de definitieve grens – tenzij Wilders’ uitspraken op gelijk niveau van ‘erg’ blijven steken. Kan het aankomend proces tegen Wilders een effectiever oordeel opleveren?

Halverwege het boek, tussen pagina 134 en 135, plakt een vergeeld gekreukelde lijst namen, op alfabet. Dit ‘vervangend namenregister’ hoort bij *Albert Speer. Verstrikt in de waarheid*, een biografie van Hitlers architect. Ik mail boekverkoper Arnoud of hij deze negenhonderd pagina’s ook verkoopt, maar krijg daarop geen antwoord.

Google image search, en ik herken de omslag: een zwart-witportret van Speer in nazi-uniform en een kleurenportret van Speer als oude man, ‘Verstrikt in de waarheid’ in rode letters. Ooit stond dit boek bij mijn oma in de kast. Nu ligt het ergens in een verhuisdoos met de boeken die na haar overlijden niet gretig werden overgenomen. Bij mijn ouders thuis vind ik het boek terug. Ik trek het onder oorlogsverhalen en historische reflecties vandaan en ga op zoek naar het ‘vervangend namenregister’. Maar een bijlage zoals ik in *Dossier Wilders* vond, zit er niet in. Ik overweeg om het register alsnog bij de biografie te stoppen, maar besluit dat de geel uitgeslagen namenlijst buiten zijn oorspronkelijke context – plots aan *Dossier Wilders* verbonden – spannender is.

Mijn oma geloofde niet in God, maar schonk wel iedere maand geld aan de kerk.

Waarom?

‘Omdat alles maar verloren gaat. Straks blijft niets van waarde nog overeind.’

In ‘Eye of the Tiger’, het favoriete lied van de PVV, wordt gezongen: *Don’t lose your grip on the dreams of the past. You must fight to keep them alive.*

Het namenregister stop ik terug waar ik het vond, de A tegen pagina 134, de Z tegen pagina 135, waar een opiniestuk van Wilders wordt geciteerd, uit 2005 in *NRC*: ‘Immigratie uit islamitische lan-

den moet worden verboden. We moeten leren intolerant te zijn tegen de intoleranten, op straat, in de moskee en in de rechtbank.’

In 2016 zal Geert Wilders drie keer in de rechtbank verschijnen: in maart, september en in november. Hij draagt een diepblauwe stropdas of een ijzig lichtblauwe. Nooit rood.

VRIJDAG 4 MAART

‘Er is in de bunker geen mogelijkheid om eten te kopen,’ meldt Arnoud Boer. In zijn vriendelijke mimiek lijkt hij een beetje op de meneer die jarenlang dienstdeed als het reclamegezicht van Albert Heijn. Via via vernam ik dat de acteur depressief werd van de infantiele rol, die hij ook buiten de studio moest vertolken. Als hij op de camping stond, verwachtten kinderen dat hij met een wc-rol onder zijn arm even jubelend was als op televisie, enthousiast over fikse aanbiedingen. Eenmaal bekend, kon hij niet meer terug. Hij was al het gezicht, *die man*, en kon er alleen maar dieper in – zijn contract met Albert Heijn ketende zijn glimlach.

Arnoud Boer werkt voor de rechtbank Den Haag als persvoorlichter. Samen met enkele collega’s vormt hij het projectteam dat ‘de zaak twee’ leidt. De rechtbank Amsterdam, waar het eerste proces tegen Wilders in 2014 plaatsvond, adviseerde hen een vast team samen te stellen, zodat alles praktisch en soepel kan verlopen.

In de gangen van het Paleis van Justitie staan bakken vol met oud papier, op wiertjes als de schoonmaakkar in een hotel, vol met afgedane zaken. Ik voel me verleid om in die bakken te graaien en er iets van belang – een geheim – uit te halen. Alles oogt ineens verdacht en daarmee interessant, potentieel belangrijk. Ik begeef me nauwelijks tien minuten in de aanwezigheid van journalisten en ik voel meteen druk om een primeur te scoren. Onderweg naar de perskamer passeren we kantoortjes. Bij elk kamertje waar we langskomen gluur ik naar binnen. Een kast vol dossiermappen, de toga aan een hanger, bureaustoelen met verstelknoppen, hier en daar een frisse kamerplant.

‘Geen bijzonderheden’, zou ik formeel rapporteren. Toch vind ik zo’n aangeharkt kantoor eigenlijk allerm minst gewoontjes.

Arnoud verontschuldigt zich voor de lange wandel, waardoor de tocht ineens voorbedacht lijkt. We gaan hoger dan de lift reikt. De trap is smal, we moeten achter elkaar aan, een voor een. Ik kijk naar de bruinsuède herenschoenen van de journalist voor mij. De zolen zijn glad, zonder reliëf. Hij draagt een lange crèmekleurige trenchcoat. Het is NOS-verslaggever Gerri Eickhof, de enige die ik herken – zijn gezicht althans, van het journaal.

Boven staat koffie klaar, in kannen. De kopjes en schoteltjes staan netjes opgestapeld. De journalist die voor ons – collega’s – inschenkt, grapt een buiging, speelt een dienstbare koffiehulp. Hij schenkt zo’n tien kopjes vol.

De andere journalisten ken ik niet, maar ze stralen hetzelfde uit als Gerri Eickhof: een verveeld soort zelfvertrouwen. De meerderheid is man, iedereen is wit, behalve Eickhof. Voor het eerst in lange tijd voel ik mijn leeftijd: ik ben minstens twintig jaar jonger dan de rest. Is het de formele omgeving, hun onderlinge blijken van herkenning – zowel persoonlijk (‘hé maat’) als professioneel (‘de zitting is live dus we kunnen gewoon doorprikken’) – of ligt het aan het feit dat ze eropuit gestuurd zijn? Ze zijn hier namens een zender of krant en lijken het volkomen vanzelfsprekend te vinden dat ze dit uur in betaalde tijd ademen en koffiedrinken. Ik ben hier namens mezelf.

We zitten op de hoogste verdieping. Grote ramen bieden uitzicht over heel Den Haag. Bewolking hangt tussen de hoogbouw. De tafels staan in een U-vorm rond een whiteboard opgesteld. Arnoud introduceert zijn collega’s en begint zijn voorlichting. Geert Wilders staat terecht vanwege twee ‘minder Marokkanen’-uitspraken. Het OM heeft hem aangeklaagd en binnenkort vindt de regiezitting plaats. Eind mei krijgt de verdediging kans preliminaire verweren te voeren (in de hoop dat de hele rechtszaak wordt afgeblazen). Als alles doorgaat zoals gepland, begint de inhoudelijke behandeling van de zaak in november 2016. De zaak is in handen van de rechtbank